

‘Maak je niet ongerust en verlies de moed niet’

Voorganger: Ds. Jurjen Zeilstra
 Regenboogkerk Hilversum
 i.s.m. de Morgenster

Schriftlezing Oude Testament: Exodus 24: 1-8

Tweede Schriftlezing: Handelingen 2: 1-21

Schriftlezing Evangelie: Johannes 14: 22-31

Prediking

Gemeente van Christus,

“Maak je niet ongerust en verlies de moed niet.” Wat een bemoedigende woorden spreekt Jezus tot zijn leerlingen en in de Geest ook tot ons. Hij die de inwoning Gods onder de mensen niet alleen symboliseert, maar belichaamt, hij is het die tot angstige mensen zegt: “Maak je niet ongerust en verlies de moed niet”. Vandaag mogen wij dit horen als een machtswoord van liefde. Er gaat gezag uit van deze Jezus, niet omdat hij onkwetsbaar of hoog verheven zou zijn, maar omdat hij onder ons was en is, vandaag in het levende lichaam dat zijn gemeente is, en dat zijn wij allen samen. Een van de leerlingen vroeg hem waarom hij zich wel aan hen, aan de discipelen, maar niet aan de wereld bekend had gemaakt. Dit is een van de grote raadsels van het geloof en de basis voor de eeuwenoude spanning tussen de kerk en de wereld.¹ En de leerling die de vraag stelde, krijgt geen kant en klaar antwoord. Maar dit is duidelijk ‘ja’ zeggen tegen Jezus, Jezus liefhebben, is daden verrichten die daarmee verband houden en erop vertrouwen dat God die daden in al hun onvolkomenheid, kan zegenen. Engagement, betrokkenheid, kan niet gemist worden als het gaat om het kennen van God door Jezus Christus. Maar de kring van mensen die zich daarin laten raken, kan en zal zeker wereldwijd groeien. Deze is niet gebonden aan tijd en plaats, aan etniciteit of taal, man of vrouw, rijk of arm, oud of jong. Gods Geest wordt vaardig over mensen en brengt het beste in hen naar boven, verbindt hen in zijn scheppingslicht opnieuw aan elkaar.

Zo kunnen wij met blijdschap Pinksteren vieren, zelfs in een tijd van een bizarre sluipende ramp. Dat is een tijd van angst voor ziekte en dood, voor sommigen een tijd van eenzaamheid, voor anderen een tijd van dreigende economische malaise. Tegelijkertijd en vreemd genoeg, ook een tijd van prachtig weer en veel vrije tijd voor scholieren en voor de meesten een tijd waarin de belangrijke dingen gewoon doorgaan: slapen, opstaan, eten en drinken. In de grilligheid van de tijden spreekt Jezus zijn vredeswoord en hij schenkt ons ter versterking van onze herinnering aan zijn woorden en daden de heilige Geest als bron van vrede. ‘Maak je niet ongerust en verlies de moed niet.’

Dat Gods Geest zichtbaar en hoorbaar vaardig wordt over ‘gewone mensen’, werd in de vroege kerk als de vervulling van oude profetieën beleefd. In zijn preek op de Pinksterdag schiet Petrus spontaan de profeet Joël in gedachten. Tenminste, dat stel ik mij zo voor. Waarom Joël? Deze profeet bij uitstek had het visioen dat Gods geest tot allen zou komen, wereldwijd en jong en oud. Wat ooit voor profeten, priesters en koningen gereserveerd leek, werd een genadegave voor allen om de gemeente van Christus op te bouwen. De gebrekkige daden van mensen werden van Godswege aaneengesmeed tot één machtig werk.

¹ Brown, R.E., *The Gospel according to John 13-21*, New York/ London 1970, 647-657.

Dankbaar hebben de eerste christenen zich willen open stellen voor deze inwoning Gods, belangrijk uitgangspunt voor vrijmoedigheid, solidariteit en, jawel, democratie. Hier ligt de bijbelse wortel voor het bouwen aan gezamenlijk draagvlak voor kwaliteit, in kerk en samenleving.

Op oude pinkstericonen zie je vaak een kring van leerlingen die het heilig pinkstervuur ontvangen in de vorm van een vlam op hun hoofd. Een duif daalt neer. In hun midden zit Maria, niet alleen de moeder van Jezus, maar ook de symboolfiguur bij uitstek van de kerk zelf. Het is duidelijk: hier wordt de kerk gesticht als een gemeenschap van fascinatie en diep respect voor het Godsgeheim (*fascinans* en *tremendum*).² De leerlingen van Jezus zijn niet langer de uit elkaar geslagen bange en verwarde mannen, totaal ontredderd door de dood van Jezus. Het is niet hun eigen ijver, daadkracht of perfectionisme waar de kerk het van moet hebben. De heilige Geest heeft ze bewust gemaakt van de gaven die de Schepper hun schonk. Daar gaat kracht vanuit. Zij staan op het punt de wereld in te gaan. Zij beseffen het: Wij zijn bijeengekomen om te worden uitgezonden.

Helemaal onderin die oude pinkstericonen zie je vaak nóg een figuur. Het is zelfs aan kenners niet altijd duidelijk wie dat is. Maar hij houdt een doek op en daarin liggen twaalf boekrollen. Sommigen denken dat oorspronkelijk koning David werd bedoeld, die als eerste regeerde over de twaalf stammen van Israël. Anderen in die figuur onderin een mythische gestalte die de kosmos symboliseert, hemel en aarde samen een groot geheel. Wat in Israël begon, gaat al wat bestaat ter harte. In latere iconen wordt de aanduiding 'de kosmos' er ook wel bij geschreven. Maar de meesten zien de figuur afgebeeld op de Pinkstericoon onder de twaalf leerlingen als de profeet Joël, een van de twaalf kleine profeten, de profeet die door de apostel Petrus wordt geciteerd tijdens het Pinksterfeest.³ Op zijn naam staat immers de grote profetie over de jongeren die zullen profeteren en visioenen zien en over de ouderen die dromen zullen dromen, ook vandaag een rijke belofte van een geloofsgemeenschap die de generaties zal verbinden.

In de profetie van de profeet Joël treedt de rivier van Gods genade op een nooit eerder vertoonde machtige wijze buiten zijn oevers. Er is ineens niet langer een typisch Joods-Israëliësch, maar nu een kosmisch perspectief. Niet alleen uitverkoren profeten, priesters en koningen worden met de Geest van God zelf begenadigd, geen enkelingen, geen losse individuen, maar een wereldwijd volk, de mensen, de mensheid, allemaal Gods kinderen! Het hele leven, al wat leeft, wordt aangeraakt door God. Dit is een spectaculair verstaan van Gods beloften op een niet eerder vertoonde wijze.

Israël heeft het voorgedaan. Bij de Sinai was immers heel het volk in staat als met één mond te spreken. Mozes maakte het volk bekend met de wil van God. Maar zijn leiderschap kwam pas echt tot zijn recht in het antwoord van de mensen. Dat gebeurde toen het volk eenstemmig verklaarde dat het zich zou houden aan alles wat de Heer geboden had: 'Alles wat de Heer gezegd heeft zullen we ter harte nemen.'⁴ De bijzonderheid van deze tekst moeten we niet onderschatten. Meningen zijn er altijd. Ook in deze tijd van corona is dat weer een opvallend gegeven. Bijna iedereen vindt ergens iets van, niet altijd even goed geïnformeerd, of bewust van alle voor- en nadelen. In rampzalige tijden lijkt het wel alsof er nog veel meer meningen zijn dan anders. Hier, bij deze verbondssluiting bij de Sinai, op dit cruciale vormende moment voor Israël, zegt heel het volk 'ja' tegen God. Dat is net zo definiërend voor God als voor het volk. Wie 'ja' zegt is in staat zegen te ontvangen én te zegenen. God zegt 'ja' tegen het volk. Het volk zeg 'ja' tegen God.

² Otto, R., *Het heilige. Over het irrationele in de idee van het goddelijke en de verhouding ervan to het rationele*, vert. J.W. Dippel, Amsterdam 1928.

³ *Iconen verhalen de bijbel* (vert Ikonen erzählen die Bibel), Baarn 1994, 76-77.

⁴ Exodus 24, 7b.

De uitnodiging van God, door Mozes vertaald, en die instemming van het volk, die twee samen waren de basis voor het verbond tussen God en mensen. Dat is de opmaat tot een gezegend bestaan.

Pinksteren is het grote oogstfeest dat is gebaseerd op het functioneren van dit verbond. God komt om de vruchten van gerechtigheid van de mensen. Zijn opdracht tot naastenliefde wordt door de mensen als een uitdaging om het goede te doen ervaren. Zo kan, wat in de profetische traditie is gaan heten 'de Dag des Heren' aanbreken. Dit is een groot profetisch thema in de bijbel. Aanvankelijk lijkt het erop dat de meeste Israëlieten bij 'de Dag des Heren' dachten aan de wraak van God over de vijanden van Israël. God zou Israël gaan wreken op een bepaald punt in de tijd. Maar het thema heeft een geweldige verdieping gekregen. Dat zien we in het bijzonder bij de profeet Joël.⁵ God wrekt Israël, jawel, maar hij doet het heel anders dan ze hadden verwacht en hij doet veel meer dan dat. De vijand is niet dat andere volk. Wat vernietigt gaat worden, dat zijn geen mensen! In alle volken woedt een geestelijke strijd. Die strijd om gerechtigheid gaat allen ter harte. Maar die strijd wordt gestreden, niet tussen mensen, maar in de harten van de mensen zelf.

Waar het hier over gaat is de verdieping, zo u wilt de sublimatie, van de Godsverwachtingen van Israël. In de bijbel zie je een ontwikkeling van het geloof in God. Terwijl op sommige plaatsen sprake is van een stamgod, die wordt vereerd omdat van deze verwacht wordt dat hij Israël zal doen zegevieren over zijn vijanden, gaan de diepgravende ethiek en de profetische verkondiging ten diepste niet over de overwinning van Israël op andere volken, maar over de zege op het onrecht en de liefdeloosheid en het winnen van de anderen voor vrede, het bekeren van de 'goi' in het Hebreeuws, de volken, tot de leefregels van God. De Dag des Heren, groot en ontzagwekkend, wordt in toenemende mate niet zozeer de dag waarop God de vijanden van Israël zal vernietigen, maar het moment dat blijkt dat Gods liefdemacht de strijd aangaat met het kwaad. In die strijd trekt de God van Israël samen op met een nieuw verbondsvolk uit alle natiën en talen. Allen over wie Gods Geest is uitgegoten nemen deel in die heilige strijd. Of is het andersom en zie je Gods Geest aan het werk in allen die gaan staan in die liefde. Ik wil het overlaten aan God.

De leerlingen van Jezus staan als een symbolisch twaalfstal klaar. Zij zijn beschikbaar voor het apostolaat. Zij staan klaar in de startblokken wanneer Gods Geest over hen wordt uitgestort. Hun persoonlijke gaven krijgen een nieuwe dimensie. Dit is een nieuw leger van vrede, een liefdemacht, een serie getuigen, een volk van vrede. Twaalf stammen van Israël worden twaalf gezonden tot aan de uiteinden der aarde. Joël heeft voor ieder van hen een rol, in de twee betekenissen van het woord. De boekrol die de profeet aan ieder van hen geeft staat symbool voor het Woord van God als een mandaat om de wereld in te gaan.

Bij de Sinai ging het op het eerste gezicht om God en om de leider Mozes. Maar dat is slechts zeer ten dele zo. Mozes is belangrijk, maar het gaat niet om hem. Het gaat ten diepste om God en het volk, de oudsten én de jongeren. Die twee groepen worden benoemd. Terwijl de oudsten, als representanten van het volk, op eerbiedige afstand mogen neerknielen als Mozes in de nabijheid van God vertoeft,⁶ worden jongeren ingeschakeld om namens allen de offers aan God te brengen.⁷

Het profetenboekje Joël, dat Petrus citeert, is een van de kleinste in de reeks van de twaalf kleine profeten die we vinden in het Oude Testament. Het valt ook nog eens in twee delen uiteen.

⁵ T. Hiebert, 'Joel, Book of' in: Freedman, D.N. (ed.), *The Anchor Bible Dictionary*, III, H-J, New York/ London 1992, 873-880.

⁶ Exodus 24,2.

⁷ Exodus 24,5.

De eerste twee hoofdstukken gaan over de catastrofale natuurramp van een sprinkhanenplaag, waarschijnlijk is dit de oudste laag en basis van de profetie in het boekje. De taferelen zijn even akelig als actueel. Het hele land wordt kaalgevreten door miljoenen sprinkhanen. Wij horen er niet zo heel veel van. Maar de hoorn van Afrika, zuidelijke delen van het Arabisch schiereiland, Pakistan en Noordwest India worden momenteel getroffen door een dergelijke ramp. Precies in die gebieden gebeurde dat in bijbelse tijden ook al. En als we toch al in symbolen spreken, die sprinkhanen zijn als een crisis van stikstof, corona en economische rampspoed. Internationale spanningen, conflicten en zelfs oorlogen liggen in het verschiet. Het land wordt aan alle kanten gehavend, is het niet letterlijk, dan wel figuurlijk.

Het boek Joël roept op tot bezinning. In de laatste hoofdstukken wordt het beeld van de sprinkhanen verlaten, maar nu gaat het over de volken der wereld. Israël wordt getroffen door hun haat. De spanningen lopen uit op een apocalyptische oorlog: een treffen tussen de volken van de aarde. Diaspora, verstrooiing is het gevolg voor Israël. De meeste geleerden houden het erop dat de sprinkhanen symbool komen te staan voor de legers der volken die zich tegen Israël hebben gekeerd, maar die ten onder zullen gaan op, wat wordt genoemd, de 'Dag des Heren'. God zal recht doen aan zijn volk en middels zijn volk aan zijn schepping.

Joël biedt geen gemakkelijk te begrijpen verhaal, maar in de ecologische crisis zichtbaar in het beeld van de zwermdende sprinkhanen, komt hij tot een boodschap, die erom smeekt ook vandaag geestelijk te worden verstaan. De integriteit van de hele schepping is in gevaar. Er is een verantwoordelijkheidsrelatie tussen de menselijke samenleving en het milieu dat is overbelast. Dat is vandaag meer dan toen een wereldwijde realiteit. In de visie van Joël is een ramp altijd een aanleiding tot bezinning.⁸

In de profetie van Joël komt het initiatief van de reddende ingreep tenslotte van God zelf. Vruchtbaarheid en overvloed zullen terugkeren tot het land. Er is een motief van herschepping herkenbaar. Een genadig God zal het land nieuwe kansen geven. Maar Gods grote daden gaan niet buiten het handelen van de mensen om. Gods Geest wordt uitgegoten, niet alleen op de mensen, maar op al wat leeft. Herstel van de gaafheid betreft het geheel. U begrijpt het: Dit is geen beschrijving van een zichtbare of al gebeurde werkelijkheid. Dit is hoop geworteld in geloof, dit is verlangen, dit is willen leven uit een belofte, een belofte herkenbaar in de schepping zelf. Gods adem heeft immers, niet historisch, maar steeds, de aarde, heeft Adam tot leven doen komen. In ieder stukje van het leven zit een vonk van God. Dat is zo, zonder dat dit leven daardoor onkwetsbaar wordt. Ook dat toont ons Jezus. Het blijft waar, zonder dat God daarin opgaat. Hij kan worden gekend in zijn scheppingswerk. Maar God blijft ook en altijd die heel andere, die onkenbare, dat geheim, dat slechts op een heilige berg kan worden ontmoet en dat van mensen verantwoording vraagt over de status van de aarde. God is de bron van dat vuur van boven! Laten wij ons open stellen voor de verbindende kracht van Gods Geest en de woorden van Jezus ter harte nemen: 'Maak je niet ongerust en verlies de moed niet.'

Amen.

Afbeelding: Icoon Pinksteren met de leerlingen, Maria en de profeet Joël, Cyprus ca. 1800

⁸ Centraal in de woorden van de profeet Joël staat een oproep tot bekering 2, 17-18